

LXIII. « Dimittite me, et papa de columnis; superque
« domus confirmata est super eas. »

LXIV. « Et extendit manus suas, et accepit eam; »
« et non diceret: » Extendi manus meas, » utique ex-
« tanta manu scriptas intelligeret. »

LXV. « Et nuntiavit est Gogais, dicentes: » non ait:
« Nuntiaverunt dicentes, aut nuntiavit est a dicentibus. »

LXVI. « Si ligaverint me in septem nervis humidis non-
« dum siccatis: » non ait: » Septem nervis, » sed « In
« septem nervis. »

LXVII. « Si ligaverint me in septem nervis humidis non-
« dum siccatis, et infirmabor: » infirmus non
« haberet. » et. »

LXVIII. « Et insidit ei sedebat in cubiculo: » quod
nonnulli interpretati sunt, « Obsidebant, » sed graecus
« sedebat, » hoc est, sedebat, quia insidit singulari numero
graecae dicuntur, nec potest habere nisi unum cubiculum.
autem notandi erat, quod sedebat, et insidit sedebant;
pro his qui manducabant: » et alii sedebant.

LXIX. « Nunc ergo sedes vobis in quo ligaberis: » non
ait, « Quo ligaberis, aut unde ligaberis. »

LXX. « Si ligaverint me in fascibus novis: » non dixit:
« Fascibus. »

LXXI. Item, « Si ligaverint me in fascibus novis, in
« quibus non est factum opus, et infirmabor: » plenum
esset, etiam non preponeretur, » et. »

LXXII. « Et hoc tertium fecellisti me: » tertium, » po-
« teram, » et. »

HIPPONENSIS EPISCOPI

QUESTIONUM

IN

HEPTATEUCHUM

LIBRI VII

LIBER I.

PROOEMIUM.

Cum Scripturas sanctas, quae appellantur canonicae,
legendo et cum aliis codicibus secundum Septuaginta
interpretationem conferendo percurreremus, placuit eas
questiones, quae in mentem venirent, sive breviter com-
memorando, vel etiam pertractando tantummodo propo-
nerentur, sive etiam qualitercumque tanquam a festinan-
tibus solverentur, stylo alligare, ne de memoria fugerent.
Non ut eas satis explicaremus, sed ut cum opus esset,
possemus inspicere; sive ut admoneremur quid adhuc esset
requirendum, sive ut ex eo quod jam videbatur inventum,
ut poteramus, essemus et ad cogitandum instructi, et ad

Scripti circiter Christi annum 419. Vide *Retract. lib. II, cap. IV.*

respondendum parati. Si quis igitur hæc legere propter incultum in nostra festinatione sermonem non fastidierit, si quas quæstiones propositas invenerit nec solutas, non ideo sibi nihil collatum putet. Nonnulla enim pars inventionis est, nosse quid quæras. Quarum autem solutio placuerit, non ibi vile contemnat eloquium, sed de aliqua participatione doctrinæ potius gratuletur. Non enim disputatio veritate, sed veritas disputatione requiritur. Exceptis ergo iis, quæ a principio, ubi Deus cælum et terram fecisse narratur, usque ad dimissionem duorum primorum hominum de paradiso, tractari multipliciter possunt, de quibus alias quantum potuimus disseruimus¹: hæc sunt quæ legentibus nobis occurrentia volumus literis attineri.

QUÆSTIO I.

QUOMODO Caïn potuerit condere civitatem², cum civitas alicui utique constituatur hominum multitudini, illi autem duo parentes et duo filii fuisse referantur, quorum filiorum ab altero alter occisus est, in cujus occisi locum alius natus esse narratur? An ideo quæstio est, quoniam qui legunt, putant solos tunc fuisse homines quos divina Scriptura commemorat, nec advertunt eos qui prius sunt conditi duos, vel eos etiam quos genuerunt, tandiu vixisse, ut multos gignerent. Non enim et Adam ipse eos solos genuit, quorum nomina leguntur, cum de illo Scriptura loquens ita concludat, quod genuerit filios et filias³. Proinde cum multo pluribus illi vixerint annis, quam Israëlita in Ægypto fuerunt, quis non videat quam multi homines nasci potuerunt, unde illa civitas impleatur, si Hebræi multo minore tempore ita multiplicari potuerunt.

¹ In libris de Genesi. — ² Gen. iv, 17. — ³ Id. v, 4.

QUÆSTIO II.

QUÆRI solet, quomodo Mathusalam secundum annorum computationem vivere post diluvium potuerit, cum omnes, præter eos qui in arcam ingressi sunt, periisse dicantur¹. Sed hanc quæstionem plurium codicum mendositas peperit². Non solum quippe in Hebræis aliter invenitur; verumetiam in Septuaginta interpretatione, Mathusalam in codicibus paucioribus, sed veterioribus, sex annos ante diluvium reperitur fuisse defunctus.

QUÆSTIO III.

ITEM quæritur, quemadmodum potuerint Angeli cum filiabus hominum concumbere, unde gigantes nati esse perhibentur³: quamvis nonnulli et latini et græci codices non Angelos habeant, sed filios Dei: quos quidam ad solvendam istam quæstionem, justos homines fuisse crediderunt, qui potuerunt etiam Angelorum nomine nuncupari. Nam de homine Joanne scriptum est: « Ecce ego mitto Angelum meum ante faciem tuam, qui » præparabit viam tuam⁴. » Sed hoc movet, quomodo vel ex hominum concubitu nati sunt gigantes, vel foeminis miscere se potuerunt, si non homines, sed Angeli fuerunt? Sed de gigantibus, id est, nimium grandibus atque fortibus, puto non esse mirandum quod ex hominibus nasci potuerunt; quia et post diluvium quidam tales fuisse reperiuntur; et quædam corpora hominum in incredibilem modum ingentia, nostris quoque temporibus extiterunt, non solum virorum, verumetiam foeminarum. Unde credibilius est homines justos appellatos vel Angelos, vel

¹ Gen. v, 25. — ² Confer. lib. xv, de Civit. Dei cap. xi. — ³ Gen. vi, 4. — ⁴ Malac. iii, 1.

filios Dei, concupiscentia lapsos peccasse cum foeminis, quam Angelos carnem non habentes usque ad illud peccatum descendere potuisse: quamvis de quibusdam daemoneibus, qui sint improbi mulieribus, a multis tam multa dicantur, ut non facile sit de hac re definienda sententia.

QUÆSTIO IV.

DE arca Noë quæri solet, utrum tanta capacitate quanta describitur¹, animalia omnia quæ in eam ingressa dicuntur, et escas eorum ferre potuerit. Quam quæstionem cubito geometrico solvit Origenes, asserens non frustra Scripturam dixisse, quod Moyses omni sapientia Ægyptiorum fuerit eruditus², qui geometricam dilexerunt. Cubitum autem geometricum dicit tantum valere quantum nostra cubita sex valent. Si ergo tam magna cubita intelligamus, nulla quæstio est tantæ capacitatis arcam fuisse ut posset illa omnia continere.

QUÆSTIO V.

ITEM quæritur utrum arca tam magna centum annis potuerint fabricari a quatuor hominibus, id est, Noë et tribus filiis ejus³. Sed si non potuit, non erat magnum fabros alios adhibere: quamvis operis sui mercede accepta non curaverint utrum eam Noë sapienter, an vero inaniter fabricaretur, et ideo non in eam intraverint, quia non crediderint quod ille crediderat.

QUÆSTIO VI.

QUI est quod ait, cum de arcæ fabricatione loqueretur, « Inferiora bicamerata et tricamerata facies eam⁴ » Non enim inferiora futura erant bicamerata et tricamerata. Sed in hac distinctione totam instructuram ejus in-

¹ Gen. vi, 15. — ² Act. vii, 22. — ³ Gen. vi, 15. — ⁴ Ibid. 16.

telligi voluit, ut haberet inferiora, haberet et superiora inferiorum, quæ appellantur bicamerata; haberet et superiora superiorum, quæ appellavit tricamerata. In prima quippe habitatione, id est, in inferioribus, semel camerata erat arca, in secunda vero habitatione supra inferiorem jam bicamerata erat, ac per hoc in tertia supra secundam sine dubio tricamerata erat.

QUÆSTIO VII.

QUONIAM non solum vivere, sed etiam pasci in arca animalia Deus dixit, et jussit ut Noë ab omnibus escis sumeret sibi et illis, quæ ad illum fuerant ingressura¹; quæritur quomodo ibi leones vel aquilæ, quæ consueverunt carnibus vivere, pasci potuerint; utrum et animalia præter illum numerum propter aliorum escam fuerint intromissa, an aliqua præter carnes, (quod magis credendum est) a viro sapiente, vel Deo demonstrante provisa sint, quæ talium quoque animalium escis convenirent?

QUÆSTIO VIII.

QUOD scriptum est, « Et a volatilibus mundis et a volatilibus immundis, et a pecoribus mundis et a pecoribus immundis, et ab omnibus serpentibus in terra²: » quod deinde non additur, subauditur mundis et immundis: et adjungitur, « Duo duo intraverunt ad Noë in arcam, masculus et foemina³, » quæritur quomodo superius distinxerit duo duo ab immundis, nunc autem sive a mundis sive ab immundis duo duo dicat intrasse. Sed hoc refertur non ad numerum mundorum vel immundorum animalium, sed ad masculum et foeminam; quia in

¹ Gen. vi, 21. — ² Id. vii, 8. — ³ Ibid. 9.

omnibus sive mundis sive immundis duo sunt, masculus et foemina.

QUESTIO IX.

NOTANDUM quod scriptum est, « In quo est spiritus » vitæ¹, » non solum de hominibus, sed etiam de pecoribus dictum, propter illud quod quidam de Spiritu sancto volunt intelligere, ubi scriptum est: « Et insufflavit Deus in faciem ejus spiritum vitæ² » quod melius quidam codices habent, « Flatum vitæ. »

QUESTIO X.

DE montium altitudine, quam omnem scriptum est transcendisse aquam cubitis quindecim³, quæritur propter Olympi montis historiam. Si enim terra invadere potuit spatium tranquilli illius aëris, ubi dicitur nec nubes videri, nec ventos sentiri, cur non et aqua crescendo?

QUESTIO XI.

QUOD scriptum est « Exaltata est aqua super terram » centum quinquaginta dies⁴: » quæritur utrum usque ad hunc diem creverit, an per tot dies in altitudine qua creverat manserit: quoniam alii interpretes planius videntur hoc dicere. Nam Aquila dixit, « Obtinuit: » Symmachus, « Prævaluerunt, » id est, aquæ.

QUESTIO XII.

QUOD scriptum est, post centum quinquaginta dies adductum esse spiritum super terram, et desiisse aquam⁵, et conclusos fontes abyssi, et cataractas cœli, et deten-

¹ Gen. vii, 15. — ² Id. ii, 7. — ³ Id. vii, 20. — ⁴ Ibid. 24. — ⁵ Id. viii, 1.

tam pluviam de cœlo, quæritur utrum post centum quinquaginta dies hæc facta sint, an per recapitulationem omnia commemorata sint, quæ post quadraginta dies pluviae fieri cœperunt; ut hoc solum ad centum quinquaginta dies pertineat, quod usque ad ipsos aqua exaltata est, aut de fontibus abyssi cessante jam pluvia, aut quia mansit in altitudine sua, dum nullo spiritu siccaretur: cætera vero, quæ dicta sunt, non post centum quinquaginta dies omnia facta sint, sed commemorata sint omnia, quæ ex fine quadraginta dierum fieri cœperunt?

QUESTIO XIII.

QUOD scriptum est, dimissum esse corvum, nec rediisse¹; et dimissam post eum columbam, et ipsam rediisse, quod non invenisset requiem pedibus suis, quæstio solet oboriri, utrum corvus mortuus sit, an aliquo modo vivere potuerit? quia utique si fuit terra ubi requiesceret, etiam columba requiem potuit invenire pedibus suis. Unde conicitur a multis quod cadaveri potuerit corvus insidere, quod columba naturaliter refugit.

QUESTIO XIV.

ITEM quæstio est, quomodo columba non invenerit ubi resideret², si jam, sicut narrationis ordo contextitur, nudata fuerant cacumina montium. Quæ videtur quæstio aut per recapitulationem posse dissolvi, ut ea posterius narrata intelligantur quæ prius facta sunt; aut potius quia nondum siccata fuerant.

QUESTIO XV.

QUID sibi vult quod Dominus dicit: « Non adjiciam » adhuc maledicere super terram propter opera homi-

¹ Gen. viii, 6, 7. — ² Ibid. 9. — ³ Ibid. 4. — ⁴ Ibid. 7.

» num; quia apposita est mens hominis ad maligna a
 » juventute? Non adjiciam ergo adhuc percutere omnem
 » carnem vivam, quemadmodum feci¹: » et deinde ad-
 jungit quæ secundum largitatem bonitatis suæ donat ho-
 minibus indignis? Utrum hic Testamenti Novi indul-
 gentia figurata sit, et præterita ultio ad Vetus pertineat
 Testamentum: hoc est, illud ad Legis severitatem, hoc
 ad gratiæ bonitatem.

QUESTIO XVI.

Quid est, « Et de manu hominis fratris exquiram ani-
 » mam hominis²? » An omnem hominem fratrem omnis
 hominis intelligi voluit, secundum cognationem ex uno
 ductam?

QUESTIO XVII.

Quare peccans Cham in patris offensa, non in se ipso,
 sed in filio suo Chanaan maledicitur³: nisi quia prophe-
 tatum est quodam modo terram Chanaan, ejectionis inde
 Chananæis et debellatis, accepturos fuisse filios Israël,
 qui venirent de semine Sem?

QUESTIO XVIII.

Queritur quomodo dictum sit de Nembroth, « Hic
 » cœpit esse gigas super terram⁴, » cum gigantes et an-
 tea natos Scriptura commemoret. An forte quia post
 diluvium novitas generis humani reparandi denuo com-
 memoratur, in qua novitate hic cœpit esse gigas super
 terram?

¹ Gen. viii, 21. — ² Id. ix, 5. — ³ Ibid. 25. — ⁴ Id. x, 8.

QUESTIO XIX.

Queritur quid sit, « Et Heber nati sunt filii duo, no-
 » men unius Phalech, quia in diebus ejus divisa est
 » terra¹: » nisi forte in diebus ejus linguarum illa diver-
 sitas extiterit, per quam factum est, ut gentes divide-
 rentur.

QUESTIO XX.

« Et erat omnis terra labium unum²: » quomodo hoc
 potest intelligi, quando superius dictum est, quod filii
 Noë, vel filiorum ejus distributi essent per terram secun-
 dum tribus et secundum gentes, et secundum linguas
 suas, nisi quia per recapitulationem postea commemorat
 quod prius erat: sed obscuritatem facit quod eo genere
 locutionis ista contextit, quasi narratio de iis quæ postea
 facta sunt, consequatur.

QUESTIO XXI.

« Venite ædificemus nobis civitatem, et turrinujus
 » caput erit usque in cœlum³. » Si hoc se posse credi-
 derunt, nimium stulta audacia et impietas deprehendi-
 tur. Et quia ob hoc Dei vindicta secuta est, ut eorum
 linguæ dividerentur, non absurde hoc cogitasse cre-
 duntur.

QUESTIO XXII.

« Venite descendamus et confundamus ibi linguam
 » eorum, ne audiat unusquisque vocem proximi⁴: »
 utrum ad Angelos Dominus hoc dixisse intelligitur, an
 secundum illud accipiendum est, quod in exordio libri
 legitur: « Faciamus hominem ad imaginem et similitudi-

¹ Gen. x, 25. — ² Id. xi, 1. — ³ Ibid. 4. — ⁴ Ibid. 7.

» nem nostram¹ » Nam et quomodo postea dicitur singulari numero : « Quia ibi confudit Dominus labia terræ : » sic et illic cum dictum esset : « Faciamus ad imaginem » nostram ; » in consequentibus tamen non dictum est : « Fecerunt, » sed, « Fecit Deus. »

QUÆSTIO XXIII.

Quod scriptum est, « Et erat Arphaxad annorum centum triginta-quinque, cum genuit Chaiïan, et vixit » Arphaxad postquam genuit Chaiïan annos quadringentos², » vel sicut in græco invenimus, « Annos trecentos ; » quæritur quomodo dixerit Deus ad Noë : « Erunt anni vitæ eorum centum viginti. » Nondum enim natus erat Arphaxad quando dixit hoc Deus, nec fuit in arca cum parentibus suis : quomodo ergo intelliguntur deinceps anni vitæ humanæ prædicti centum viginti, cum inveniatur homo vixisse amplius quadringentis annis? Nisi quia intelligitur, ante viginti annos quam inciperet arca fieri, quæ centum annis facta reperitur, hoc Deum dixisse ad Noë, cum jam prænuntiaret facturum se esse diluvium, nec vitæ humanæ deinceps futuræ in iis qui post diluvium nascerentur spatium prædixisse, sed vitæ hominum quos fuerat diluvio deleturus.

QUÆSTIO XXIV.

Quæritur quare scriptum sit, « Sem erat pater omnium filiorum Heber³ ; » cum inveniatur Heber quintus a Sem filio Noë : utrum quia ex illo Hebræi dicuntur appellati? per illum enim generatio transiit ad Abraham. Quid ergo probabilius sit, Hebræos tanquam Heberæos dictos, an tanquam Abrahæos, merito quæritur⁴.

¹ Gen. i, 26. — ² Id. xi, 12, juxta lxx. — ³ Id. x, 21. — ⁴ Vide lib. xvi de Civit. c. 3, et lib. n, Retract. c. 16.

QUÆSTIO XXV.

I. Quomodo accipiendum sit, quod cum esset Tharra pater Abrahæ annorum septuaginta, genuit Abraham, et postea cum suis omnibus mansit in Charran, et vixit annos ducentos-quinque in Charran, et mortuus est¹ : et dixit Dominus ad Abraham ut exiret de Charran, et exiit inde, cum esset idem Abraham septuaginta-quinque annorum. Nisi quia per recapitulationem ostenditur, vivo Tharra, locutum esse Dominum, et Abraham, vivo patre suo, secundum præceptum Domini exiisse de Charran, cum esset septuaginta-quinque annorum, centesimo et quadragesimo-quinto anno vitæ patris sui, si dies vitæ patris sui anni ducenti-quinque fuerunt : ut ideo scriptum sit, « Fuerunt anni vitæ Tharræ ducenti-quinque » in Charran, » quia ibi complevit omnes annos totius vitæ suæ. Solvitur ergo quæstio per recapitulationem, quæ indissolubilis remaneret, si post mortem Tharræ acciperemus locutum esse Dominum ad Abraham ut exiret de Charran, quia non poterat esse adhuc annorum septuaginta-quinque cum pater ejus jam mortuus esset, qui eum septuaginta ætatis suæ anno genuerat ; ut Abraham post mortem patris sui annorum esset centum triginta-quinque, si omnes anni patris ejus ducenti-quinque fuerunt. Recapitulatio itaque ista, si advertatur in Scripturis, multas quæstiones solvit, quæ indissolubiles possunt videri secundum etiam superiorum quæstionum expositionem, per eandem recapitulationem factam.

II. Quanquam et aliter ista quæstio a quibusdam solvatur, ex illo computari annos ætatis Abrahæ ex quo liberatus est de igne Chaldæorum, in quem missus ut arderet, quia eumdem ignem superstitione Chaldæorum

¹ Gen. xi, 26.

colere noluit, liberatus inde, etsi in Scripturis non legitur, judaïca tamen narratione traditur. Potest et sic solvi, quoniam Scriptura quæ dixit: « Cum esset Tharra annorum septuaginta genuit Abraham et Nachor et Arran: » non utique hoc intelligi voluit, quia eodem anno septuagesimo ætatis suæ omnes tres genuit, sed ex quo anno generare cœpit, eum annum commemoravit Scriptura. Fieri autem potest, ut posterior sit generatus Abraham, sed merito excellentiæ, qua in Scripturis valde commendatur, prior fuerit nominatus: sicut Propheta priorem nominavit minorem; « Jacob dilexi, Esaü autem odio » habui¹: » et in Paralipomenon cum sit quartus nascendi ordine Judas, prior est commemoratus², a quo judaïcæ genti nomen est, propter tribum regiam. Commodius autem plures exitus inveniuntur, quibus quæstiones difficiles dissolvantur.

III. Consideranda est sane narratio Stephani de hac re; cui magis harum expositionum non repugnet. Et illud quidem cogit, ut non sicut narrari videtur in Genesi, post mortem Tharræ locutus sit Deus ad Abraham, ut exiret de cognatione sua et de domo patris sui³; sed cum esset in Mesopotamia prius quam habitaret in Charran, jam utique egressus de terra Chaldæorum, ut in illo itinere intelligatur ei locutus Deus. Sed quod Stephanus postea sic narrat: « Tunc Abraham egressus de terra Chaldæorum habitavit in Charran, et inde postquam mortuus est pater ejus, collocavit eum in terra hac⁴; » non parvas affert angustias huic expositioni, quæ fit per recapitulationem. Videtur enim habuisse imperium Domini, quo ei fuerat locutus in itinere Mesopotamiæ, egresso de terra Chaldæorum, et eunti in Charran, et hoc imperium post

¹ Malach. 1, 2. — ² 1 Paral. 11, 1. — ³ Gen. 12, 1. — ⁴ Act. 7, 4.

mortem patris sui obedienter implese, cum dicitur: « Et habitavit in Charran, et inde postquam mortuus est » pater ejus, collocavit illum in terra hac. » Ac per hoc manet quæstio, si septuaginta-quinque annorum (sicut evidenter Scriptura Geneseos loquitur) fuit, quando egressus est de Charran, quomodo esse possit hoc verum, nisi forte quod ait Stephanus: « Tunc Abraham egressus » est de terra Chaldæorum et habitavit in Charran, » non sic accipiatur: » Tunc egressus est posteaquam ei locutus est Dominus; » jam enim erat in Mesopotamia, sicut supra dictum est, quando illud audivit a Domino: sed ipsa regula recapitulationis contexere voluit Stephanus, et simul dicere, unde egressus, ubi habitaverit, cum ait: « Tunc Abraham » egressus est de terra Chaldæorum, et habitavit in Charran. » In medio autem, id est, inter egressum de terra Chaldæorum, et habitationem in Charran, locutus est ei Deus. Postea vero quod adjungit Stephanus: « Et inde » postquam mortuus est pater ejus, collocavit illum in » terra hac; » intuemum est, quia non dixit: « Et postquam mortuus est pater ejus, egressus est de Charran: » sed, « Inde collocavit eum Deus in terra hac: » ut post habitationem in Charran collocaretur in terra Chanaan, non post mortem patris egressus, sed post mortem patris collocatus in terra Chanaan, ut ordo verborem sit, « Habitavit in Charran, et inde collocavit illum in terra hac, » postquam mortuus est pater ejus; » ut tunc intelligamus collocatum vel constitutum Abraham in terra Chanaan, quando illic eum nepotem suscepit, cujus universum semen illic fuerat regnaturum, ex promisso Dei hæreditate donata. Nam ex ipso Abraham natus est Ismaël de Agar, nati et alii ex Cethura, ad quos illius terræ non pertineret hæreditas. Et ex Isaac natus est Esaü, qui similiter ab illa hæreditate alienatus est. Ex Jacob autem filio Isaac, quot-

quot filii nati sunt, id est, universum semen ejus, ad illam hæreditatem pertinuit. Sic ergo collocatus et constitutus in illa terra Abraham, quoniam vixit usque ad nativitatem Jacob, si recte intelligitur; soluta quæstio est secundum recapitulationem; quamvis et aliæ solutiones non sint contemndæ.

QUÆSTIO XXVI.

« ERIT ergo cum te viderint Ægyptii; dicent, quia » uxor illius hæc. Factum est autem statim ut intravit » Abraham in Ægyptum, videntes Ægyptii mulierem » quia speciosa erat valde¹. » Quomodo accipiatur, quod Abraham veniens in Ægyptum celare voluit uxorem suam esse Saram, secundum omnia quæ de hac re scripta sunt, utrum hoc convenerit tam sancto viro, an subdefectio fidei ejus intelligatur, sicut nonnulli arbitrati sunt: jam quidem et contra Faustum de hac re disputavi²: et diligentius a presbytero Hieronymo expositum est, quare non sit consequens, ut cum aliquot dies apud regem Ægypti Sara fecerit, etiam ejus concubitu credatur esse polluta: quoniam mos erat regius, vicibus ad se admittere mulieres suas, et nisi lomentis et unguentis diu prius accurato corpore, nulla intrabat ad regem. Quæ dum fierent, afflicto est Pharaon manu Dei, ut viro redhiberet intactam, quam ipsi Deo maritus commiserat, tacens quod uxor esset, sed non mentiens quod soror esset: ut caveret quod poterat quantum homo poterat, et Deo commendaret quod cavere non poterat, ne si et illa quæ cavere poterat Deo tantum dimitteret, non in Deum credere, sed Deum tentare potius inveniretur.

¹ Gen. xii, 12, 14. — ² Lib. xxii, cap. 33 et 34. Vide insuper Hieron. lib. *Quæstionum in Gen.*

QUÆSTIO XXVII.

Quod terra Sodomorum et Gomorrhæ, antequam deleteretur, comparatur paradiso Dei¹, eo quod erat irrigua, et terræ Ægypti quam Nilus irrigat, satis, ut opinor, ostenditur quomodo intelligi debeat ille paradisos, quem plantavit Deus ubi constituit Adam. Quis enim alius intelligatur paradisos Dei non video. Et utique si arbores fructiferæ in paradiso virtutes animi accipiendæ essent, sicut nonnulli existimant, nullo corporali in terra paradiso veris lignorum generibus instituto, non diceretur de ista terra, « Sicut paradisos Dei. »

QUÆSTIO XXVIII.

« RESPICIENS oculis tuis vide a loco in quo nunc tu es » ad Aquilonem et Africum et Orientem, et mare, quia » omnem terram, quam tu vides, tibi dabo eam et semini » tuo usque in sæculum²: » Quæritur hic quomodo intelligatur tantum terræ promissum esse Abraham et semini ejus, quantum poterat oculis circumspicere per quatuor cardines mundi. Quantum est enim quod ad terram conspiciendam acies corporalis visus possit attingere? Sed nulla est quæstio, si advertamus non hoc solum esse promissum; non enim dictum est: « Tantum » terræ dabo tibi quantum vides, » sed, « Tibi dabo terram quam vides. » Cum enim et ulterior undique dabatur, profecto hæc præcipue quæ videbatur dabatur. Deinde attendendum est quod sequitur; quoniam ne putaret etiam ipse Abraham hoc solum promitti terræ, quod aspicere vel circumspicere posset, « Surge, inquit, et per- » ambula terram in longitudine ejus et latitudine, quia » tibi dabo eam: » ut perambulando perveniret ad eam,

¹ Gen. xiii, 10. — ² Ibid. 14, 15.